

ІНШОМОВІЗМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ *СТРАВ* І *НАПОЇВ* У МОВІ УКРАЇНСЬКОЇ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ ПРОЗИ

У статті виявлено склад іншомовізмів на позначення *страв* і *напоїв*, виокремлено автором лексико-семантичну класифікацію у складі задекларованої тематичної групи, визначено структурність іншомовної лексики та проаналізовано функціонування відповідних лексем в українській постмодерністській прозі (на матеріалі творів Л. Дереша, С. Жадана та І. Карпи).

Ключові слова: іншомовізми, склад, походження, функціонування, постмодерністська література.

Функціонування української мови в постмодерністській прозі пов'язане з процесом запозичення. Одним із напрямків дослідження запозичень є створення їхньої тематичної класифікації, виділення тематичних груп лексики. Саме через тематичну класифікацію можна наблизитися до розв'язання питання, чи розширюють запозичення понятійну структуру мови. Адже відомо, що через класифікацію лексики можна змоделювати структуру мовної картини світу.

Сучасні мовознавці торкаються питання тематичної класифікації іншомовізмів (С.П. Гриценко, М.П. Кочерган, Г.В. Кьорян, О.А. Лисенко, В.П. Сімонок, О.В. Степанюк, О.А. Стишов, С.А. Федорець). Проте у жодній із класифікацій не натрапляємо на проблеми класифікації іншомовізмів на позначення *страв* і *напоїв* у мові української постмодерністської прози. Тому **метою нашої статті** є виявити склад нових слів, запозичених з інших мов в українську та проаналізувати їхнє функціонування в українській постмодерністській прозі (на матеріалі творів Л. Дереша, С. Жадана та І. Карпи).

Їжа та напої – важливі компоненти матеріальної культури народу. Їх характер залежить від багатьох чинників: соціально-економічного становища людини, історичних умов, природничо-географічного середовища, напряму господарської

діяльності тощо. Усього ж у тематичній групі «Страви та напої» зібрано близько 90 лексичних одиниць, виявлених із творів українських постмодерністів:

1. Назви страв:

а) м'ясні страви: *барбекю* (фр.), *біфштекс* (англ.), *кебаб* (тюрк.), *котлета* (фр.), *омлет* (фр.), *рагу* (фр.), *сарделька* (іт.), *стейк* (англ.), *філе* (фр.), *шашилик* (тюрк.), *шинка* (нім.): «Готелі влітку порожні, але з'їсти який-такий **стейк** там можна» [8, с. 243]; «Піцу і **кебаб** із оленини тут справді роблять. Їстівне їдло. Але не настільки смачне, як у ресторані» [8, с. 242] тощо;

б) рибні страви: *кальмар* (фр.), *філе* (фр.): « – О'кей, – віднукувалась вона. – Візьми в морозильнику **кальмарів!** – У тебе є **кальмари?** – викрикував я здивовано. – А як їх готувати?» [4, с. 162];

в) овочі та фрукти, страви з них: *абрикос* (фр.), *абрикосове желе* (фр.), *кукурудза* (рум.), *курага* (тюрк.), *манго* (англ. від таміл.), *папая* (ісп. від інд.), *редис* (іт. від лат.), *салат* (іт.), *фісташка* (фр.): «Волосся пахло нестиглими **абрикосами**» [2, с. 169]; «Манго там, **папая**, чилі, вазонки ці різноманітні на веранді» [9, с. 42] тощо;

г) солодкі страви: *десерт* (фр.), *кекс* (англ.), *круасан* (фр.), *мармелад* (фр. від порт.), *пломбір* (фр.), *пудинг* (англ.), *пудра* (фр.), *рафінад* (фр.), *снікерс* (англ.), *чупа-чупс* (ісп.), *шоколад* (нім.): «Поліз у кишеню, розгорнув пакетик і доїв **круасани**» [3, с. 56]; «...я про те, що Аскольд, за своєї відсутності в Києві, жер, певно, хіба що чипси, **снікери** і кока-колу» [9, с. 81] тощо;

г) консервація: *аджика* (груз.), *консерви* (фр. від лат.), *паштет* (польськ. від нім.), *шпроти* (нім.): «У баби була повна пивниця **консервів**: маринади і компоти у трилітрових слоїках, варення у літрових, **аджика** у півлітрових» [4, с. 265];

д) вироби із муки, крупи та тіста: *багет* (фр.), *макарони* (іт.), *рис* (с.-в.-нім. від гр.), *спагеті* (іт.), *тост* (англ.): «...а таксу заховав у коробку з-під **спагеті** й залишив біля під'їзду» [7, с. 303];

е) молочні страви та сир: *камамбер* (фр.): «Про все це Вірста розповідав нам під час типових паризьких сніданків – гарячого ще багету з **камамбером** та кави з молоком» [5, с. 123];

є) страви швидкого харчування: *бутерброд* (нім.), *гамбургер* (англ.), *канане* (фр.), *мюслі* (нім. від фр.), *піца* (іт.), *сандвіч / сендвіч* (англ.), *фаст-фуд* (англ.), *чебурек* (тюрк.), *чізбургер* (англ.), *чіпси* (англ.): «А якщо у вас ніжний шлунок – пакуйте собі сух-паї: **мюслі** та всілякі, розчинні супи і макарони, горіхи, шоколад» [8, с. 209]; «Вечір 17 лютого хотілося провести в тісному колі членів Клубу галогенів, тягнути шампусик і жувати **канане** зі **шпротами**, а прокинутися серед конфетті та пістрявих серпантинів» [2, с. 163] тощо;

ж) приправи та соуси: *ваніль* (фр. від ісп.), *желатин* (фр. від лат.), *імбир* (нім. від лат.), *кетчуп* (англ.), *крем* (фр.), *майонез* (фр.), *маринад* (фр.), *ментол* (нім. від лат.), *паста* (іт. від гр.), *соус* (фр.): «Я сидів у кімнаті, заваленій старими зошитами, пожмаканим папером, списаним рівняннями окисно-відновних реакцій, немитими **майонезними** слоїчками з засохлим жовтявим осадом на стінках...» [2, с. 163]; «Весняна курка в кокосовому молоці, бамбуковий салат, смажений із овочами й морепродуктами *рис*, **соус** чилі-фак, на ту згадку мене розбирає застарілий гастрит» [9, с. 44] тощо;

2. Назви напоїв:

а) алкогольні напої: *абсент* (фр. від гр.), *коктейль* (англ.), *коньяк* (фр.), *портвейн* (нім.), *самбука* (іт.), *скотч* (англ.) – («...міцний алкогольний напій, шотландське віскі...» [10, с. 567]), *текіла* (ісп.), *шампанське* (фр.), *инапс* (нім.): «В новому костюмі, в нових черевиках і новому плащі, в батьківському авіаторському шкіряному шоломі, з дипломатом штучного покриття в руках, молодий ойкуменіст Іван Лихуй ступив на борт літака і, розмістившись, замовив собі **скотч**» [6, с. 468]; «Не бери тут **текілу** і **самбуку**, вони і на континенті коштують тих самих шість євро!» [8, с. 231]. *Самбука* (іт. sambuka) – італійський лікер з анісовим ароматом, виготовлений з екстракту анісу, витяжка з ягід бузини, інколи додають витяжку з лимона [10, с. 543];

б) безалкогольні та гарячі напої: *боржомі* (груз.), *еспресо* (іт.), *какао* (ісп. від інд.), *капучино* (іт.), *кока-кола* (англ.), *коктейль* (англ.), *компот* (фр.), *лимонад* (фр.), *мате* (ісп. від інд.), *сироп* (фр. від ар.), *чай* (тур. від кит.): «Запарила **мате**. (Цього літа всі пили **мате**: таке вже літо). Сіла на ліжку, запивала ним бублики

й сіяла дрібки довкола» [2, с. 20]; «Вони сиділи за нашим із Гоцою столиком, і я обслуговував їх – приносив то пиво, то сандвічі, то ще пару **еспрессо** «лавацца» [4, с. 215] тощо;

в) молочні напої: *йогурт* (англ. від тур.), *мацони* (груз. від тюрк.) – («...назва кислого молока у деяких народів Кавказу...» [10, с. 371]): «Я дивлюся на свого друга – він скис уже не гірше за грузинське **мацоні**» [8, с. 244].

3. Назви, пов'язані із стравами та напоями: *асортимент* (фр.), *гарнір* (фр.), *делікатес* (фр.), *меню* (фр.): «Я наполог на тому, щоб відварити на **гарнір** пару картоплин – боявся, як би кальмар не став мені поперек горла» [4, с. 163].

Усі ці слова уже ввійшли до лексичної системи української мови, проте є й новотвори. Напр., слово *багет* подано у НСІС [10, с. 76] у значенні «...різьблена дерев'яна палка для виготовлення рам до картин і карнизів...». Проте українці вживають це слово й на позначення видовженого виробу із тіста, що використовують до бутербродів; за аналогією до батона. Напр., «Французи, окрім сили-силенної кафешок, ресторанчиків і просто забігайлівок, де подають гігантські порції **багету** з наштетом, залишили в столиці країни, В'єнтьяні, ще й богемно-сонну атмосферу» [8, с. 234].

Новими, не зафіксованими словниками іншомовних слів, є й також такі лексеми, як *барбекю* (теляче м'ясо, смажене на грилі) – «А в кемпінгу, де жили «учасники та гості кінофестивалю», цілком собі порядна кухня, де можна самому погрімити своїми баняками і місце є для **барбекю**» [8, с. 242], хоча у ВТССУМ зафіксовано «...різновид шашлика...» [1, с. 37] та *стейк* (шматок м'яса; біфштекс) – «Їдло – це не просто секс. Це секс зі збоченнями. Ну та бо спробуйте розказати вегетаріанцеві про свій оргазм від розривання зубами кривавого телячого **стейку**» [8, с. 205]. У ВТССУМ зафіксовано таке визначення задекларованого слова, як «...відбивна з яловичини...» [1, с. 1192].

Отже, матеріал постмодерністської прози, яка багата на іншомовну лексику, класифікує іншомовізм, що вказує на розширення понятійної структури сучасної української мови.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ Перун, 2005. – 1728 с.
2. Дереш Л. Архе : Монолог, який усе ще триває : [роман] / Любо Дереш. – Харків : Фоліо, 2007. – 319 с.
3. Дереш Л. Культ : [роман] / Любо Дереш. – Львів : Кальварія, 2006. – 208 с.
4. Дереш Л. Намір : [роман] / Любо Дереш. – К. : ПП Дуліби, 2006. – 296 с.
5. Дереш Л. Серп і Молот у Парижі // Трициліндровий двигун любові / Любо Дереш. – Х. : Фоліо, 2008. – С. 121-125.
6. Жадан С. Гімн демократичної молоді // Жадан С. Капітал / Сергій Жадан. – Х. : Фоліо, 2007. – С. 401-532.
7. Жадан С. ANARCHY IN THE UKR // Жадан С. Капітал / Сергій Жадан. – Х. : Фоліо, 2007. – С. 231-401.
8. Карпа І. Кокореч та інші містичні їдла // Карпа І. Супермаркет самотності. Перламутрове порно / Ірена Карпа. – Харків, Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2008. – С. 201-268.
9. Карпа І. Супермаркет самотності. Перламутрове порно // Карпа І. Супермаркет самотності. Перламутрове порно / Ірена Карпа. – Харків, Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2008. – С. 3-199.
10. Шевченко Л.І. Новий словник іншомовних слів : близько 40 000 сл. і словосполучень / Л.І. Шевченко, О.І. Ніка, О.І. Хом'як, А.А. Дем'янюк. – К. : АРІЙ, 2008. – 672 с.